

Vyhlásenie k Rozšírenej zodpovednosti výrobcov za obaly

Zhrnutie pre vedenie

- *Koncepcia Rozšírenej zodpovednosti výrobcov (angl. Extended Producer Responsibility, ďalej len "EPR") vychádza zo zásady, že tzv. povinné osoby preberajú zodpovednosť za riadenie konca životného cyklu výrobkov, ktoré dávajú na trh. Pri obaloch (domový odpad) EPR zabezpečuje optimalizáciu celého reťazca a vývoj obalov udržateľnejším smerom.*
- *Aby sa dosiahli čo najlepšie výsledky – nielen z ekonomického, ale aj z ekologického pohľadu – mali by EPR organizáciu vlastniť povinné osoby a mala by byť prevádzkovaná ako nezisková organizácia. Mala by slúžiť verejnému záujmu, byť prevádzkovaná transparentným a auditovateľným spôsobom a mali by na nej byť zainteresované všetky relevantné strany zo štátnej správy, miestnej samosprávy, obyvateľstva a odpadového hospodárstva – pričom každá z týchto zainteresovaných strán zohráva určenú úlohu.*
- *Po splnení týchto podmienok bude mať EPR organizácia významnú pridanú hodnotu naprieč celým životným cyklom výrobku v oblasti predchádzania obalom a recyklácie odpadu, pričom bude prispievať k finančne efektívnejšiemu a transparentnému systému.*
- *Zásady tohto Vyhlásenia by mali povinné osoby prijať za svoje a zapracovať ich do svojej stratégie firemnej spoločenskej zodpovednosti. Tieto zásady by taktiež mali prijať za svoje príslušné orgány a mali by ich integrovať do nadchádzajúcej novelizácie Smernice o obaloch a odpade z obalov ako uprednostňovaný model implementácie.*

I. Podstata Rozšírenej zodpovednosti výrobcov (EPR)

Podľa Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) je EPR „*koncepcia ekologickej politiky, v rámci ktorej sa zodpovednosť výrobcu za výrobok rozširuje až za post-spotrebiteľskú fázu životného cyklu výrobku*".

Znamená to, že spoločnosti, ktoré uvádzajú výrobky na trh sú povinné vykonávať zber a recykláciu týchto výrobkov a ich obalov po ukončení ich životného cyklu. V tomto zmysle ju možno vnímať ako praktický spôsob implementácie zásady „výrobca platí“.

Aby sa zabezpečilo vhodné nakladanie s výrobkami a ich obalmi, keď sa z nich stane odpad, povinné osoby zriadia EPR organizáciu, ktorej úlohou je financovanie, organizovanie a koordinácia zberu a recyklácie odpadu s využitím služieb oprávnených spoločností

zabezpečujúcich likvidáciu odpadu. Povinné osoby získajú mandát od príslušných orgánov na delegovanie svojej individuálnej zodpovednosti na EPR organizáciu, ktorá následne prevezme zodpovednosť a zabezpečí organizáciu praktickej implementácie.

EPR organizáciu by mali prevádzkovať a kontrolovať povinné osoby

EPR organizáciu by mali založiť, prevádzkovať, financovať a kontrolovať samotné povinné osoby. Je to najlepšia záruka zabezpečenia najnižších nákladov pre spoločnosť i toho, že systém bude nielen udržateľný, ale aj v súlade s environmentálnymi a právnymi cieľmi.

Keď sú povinné osoby, ktoré financujú EPR organizáciu, členmi predstavenstiev a výborov tejto organizácie, majú kontrolu nad výdavkami za všetky činnosti EPR organizácie a vo vlastnom záujme ich budú držať na nevyhnutnom minime.

Okrem toho sa môžu dohodnúť na vyčlenení prostriedkov na potrebné dlhodobé projekty, ako napr. osvetové kampane na zvýšenie dlhodobej výkonnosti systému, ktoré by sa nerealizovali v prípade existencie viacerých systémov konkurujúcich si len cenou.

Na dosiahnutie toho by povinné osoby nemali len platiť príspevok EPR organizácii, ale mali by v nej byť aj aktívne zastúpené.

II. Nezisková organizácia

EPR organizácia by mala byť neziskovou organizáciou, resp. organizáciou nerozdeľujúcou dosiahnutý zisk. Toto je uprednostňovaná štruktúra z viacerých dôvodov:

- Zabezpečuje, že medzi povinnými osobami nedochádza k diskriminácii. Rozdelenie zisku medzi zakladajúcich členov, resp. podielnikov by bolo diskrimináciou voči subjektom, ktoré nie sú podielníkmi.
- Taktiež zabezpečuje, že malí a strední účastníci obdržia úplné a rovnocenné služby a že sa EPR organizácia nebude sústreďovať len na veľkých klientov.
- Zabezpečuje právo každej povinnej osoby vstúpiť do systému a to, že nebude odmietnutá.
- Zabezpečuje plnenie záujmov spotrebiteľov, resp. obyvateľov a sledovanie cieľov všeobecného záujmu ako napr. osвета, prevencia a komunikácia. Toto je obzvlášť dôležité v prípade obalov pre domácnosti. Akákoľvek spoločnosť tvoriaca zisk by sa všemožne snažila vyhnúť sa týmto nákladom, ktoré z krátkodobého hľadiska nie sú nevyhnutné na splnenie minimálnych cieľov daných príslušnou legislatívou.

III. Spoločnosti, resp. investori v odvetví odpadového hospodárstva nemôžu byť EPR organizáciami a naopak

Investori a spoločnosti pôsobiace v odvetví odpadového hospodárstva na otvorenom trhu prirodzene inklinujú k maximalizácii zisku a zväčšovaniu svojho podielu na trhu – snahou tohto systému je najvyššia možná cena za tonu vyzbieraného a recyklovaného materiálu. Okrem toho majú investori a spoločnosti v odvetví odpadového hospodárstva záujem na zvyšovaní objemu obalov daných na trh. Toto je samozrejme opakom legislatívnych cieľov hierarchie odpadov, a vytvára sa tak konflikt s napĺňaním verejného záujmu.

EPR organizácia sa naopak zameriava na čo najefektívnejšie a čo najúčinnejšie napĺňanie povinností povinnej osoby. Inými slovami, za najnižšie možné náklady pre povinné osoby a pre spoločnosť všeobecne. EPR organizácia by mala svoju činnosť vykonávať v úzkej spolupráci s miestnymi orgánmi a na otvorenom trhu formou súťaže vyberať služby zberu, triedenia a recyklácie odpadu.

Právny rámec by mal byť nastavený tak, aby sa úloha spoločností odpadového hospodárstva zameriavala a obmedzovala len na poskytovanie služieb najvyššej kvality. Na druhej strane by spoločnosti odpadového hospodárstva nemali zasahovať do činnosti EPR. EPR organizácia by sa zasa nemala angažovať v samotnom procese zberu, triedenia a recyklácie. Obe strany zohrávajú odlišné a osobitné úlohy pri plnení EPR - pokiaľ možno na základe úzkej partnerskej spolupráce.

IV. Intenzívna podpora a monitorovanie zo strany štátu

Orgány verejnej moci zohrávajú kľúčovú úlohu pri vymáhaní dodržiavania EPR.

Národný zákonodarný orgán by mal nielen vytvoriť účinný a efektívny právny rámec pre implementáciu EPR, ale mal by vyčleniť aj potrebné zdroje na plnenie cieľov tohto mechanizmu. V tomto ohľade možno jedinej EPR organizácii udeliť osobitné a výhradné práva. V každom prípade by národný zákonodarca mal stanoviť jasné a náročné kritériá akreditácie EPR organizácií.

Vo svojej kontrolnej funkcii by orgány verejnej moci mali vymáhať dodržiavanie tohto právneho rámca tak, aby sa ním zabezpečovala kvalitatívna implementácia EPR, napr. uzatváraním medzier v právnych predpisoch a vysledovaním tých, ktorí systém zneužívajú (tzv. „čierni pasažieri“). Orgány verejnej moci by taktiež mali vypracovať dobrú politiku podpory. Povinný systém platenia za zvyškový (t.j. nevytriedený) domový odpad v závislosti

od jeho vyprodukovaného množstva (angl. Pay-As-You-Throw - PAYT) môže napríklad slúžiť ako motivácia pre obyvateľov, aby triedili svoj domový odpad z obalov. Mali by sa taktiež vyvarovať zavádzania kontraproduktívnych predpisov, resp. opatrení, ako napr. dane z obalov a zálohové systémy, ktoré by narúšali realizáciu EPR.

V. Úloha obcí

Úzke partnerstvo medzi orgánmi miestnej samosprávy a EPR organizáciou založené na vzájomnej dôvere je nevyhnutnou podmienkou úspechu a environmentálnej udržateľnosti systému EPR.

Obce tu zohrávajú niekoľko úloh. Mnohé z týchto úloh závisia od samotného toku výrobkov, resp. odpadu. Keď sa napríklad tok týka obalov, ktoré sú domovým odpadom a ktoré pochádzajú z veľkoobjemového rýchloobrátkového spotrebiteľského tovaru, zohrávajú obce dôležitú úlohu pri nastavení a riadení zberu od dverí k dverám, resp. zberných miest.

V tomto ohľade sa orgány miestnej samosprávy a EPR organizácia musia dohodnúť na najvhodnejšom systéme zberu so zohľadnením miestnych podmienok i za dodržania súladu s národnými a európskymi požiadavkami.

Orgány miestnej samosprávy a EPR organizácia by taktiež mali aktívne spolupracovať v oblasti komunikácie s miestnou verejnosťou a pri osvetových programoch, zbere dát a monitorovaní, kontrole prevádzkovateľov odpadového hospodárstva a vykonávaní verejných súťaží na výber poskytovateľov služieb zberu odpadu.

VI. Jedna alebo viacero EPR organizácií?

Model len jednej EPR organizácie zodpovednej za celé územie štátu – organizovanie zberu a recyklácie určitej kategórie výrobkov pre všetky povinné osoby na území štátu – má mnoho výhod.

Jediná EPR organizácia umožňuje:

- výkon účinnej a efektívnej kontroly zo strany štátu,
- nediskriminačný prístup k povinným osobám,
- vytvorenie efektívneho fungovania trhu s najnižšími spoločenskými nákladmi na zber a recykláciu,
- realizáciu účinných osvetových a komunikačných kampaní,
- získavanie spoľahlivých údajov o zbere, triedení a recyklácii odpadu z obalov.

Pri súčasnom prevádzkovaní viacerých EPR organizácií by sa malo zobrať na vedomie, že princíp súťaže pri zbere domového odpadu tvoreného obalmi zriedkavo funguje ideálne. Je to preto, pretože tí, ktorí sú prijímateľmi služby (obyvatelia) si nevyberajú EPR organizáciu (vyberajú ju povinné osoby).

V krajinách s viacerými EPR organizáciami – v niektorých prípadoch až 40 organizácií v jednej krajine – bolo pozorované, že organizácie majú tendenciu vyberať si len to, čo sa im hodí. To znamená, že sa sústredia len na materiál, ktorý sa najjednoduchšie zberá a recykluje. Okrem toho je pre orgány verejnej moci náročnejšie monitorovať EPR organizácie a povinné osoby v snahe zabraňovať „čiernym pasažierom“ a postihovať ich.

Pre jednotlivé oprávnené EPR organizácie je taktiež viac-menej nemožné monitorovať hlásenia tých povinných osôb, ktoré sú účastníkmi ich systému, keďže s ostatnými obalmi môžu byť účastníkmi v inej EPR organizácii. Preto je obvykle počet „čiernych pasažierov“ v krajinách s viacerými EPR organizáciami vyšší než v krajine s jedinou organizáciou.

Súťaž však musí byť zabezpečená na úrovni aktivít odpadového hospodárstva, t.j. na úrovni zberu, triedenia a recyklácie, ktoré predstavujú vyše 80% celkových nákladov úspešnej EPR organizácie.

Systém EPR by však v žiadnom prípade nemal byť zredukovaný na nákupný zoznam takzvaných EPR organizácií vo vlastníctve prevádzkovateľov a investorov v odvetví odpadového hospodárstva, ktorí tvoria zisk na náklady a na úkor povinných osôb, životného prostredia a spoločnosti všeobecne.

VII. Udržateľné financovanie založené na spoločnej finančnej zodpovednosti

EPR organizácia musí byť zriadená tak, aby bolo zabezpečené všetko potrebné financovanie na účinnú implementáciu v súlade s právnym rámcom. Finančný príspevok povinných osôb by taktiež mal byť v dostatočnej výške tvoriacej významný podiel na celkových nákladoch. To im dáva silné postavenie v diskusiách s orgánmi miestnej samosprávy o vhodnom systéme zberu.

Finančný príspevok jednotlivých povinných osôb musí byť vypočítaný na základe množstva a druhu obalov, ktoré umiestňujú na trh a reálnych nákladov aktivít – vrátane osvetových kampaní a potenciálnych výnosov z trhu s druhotnými surovinami. Týmto sa zabezpečuje rovnaký prístup ku všetkým povinným osobám a ich podieľanie sa na nákladoch v primeranom rozsahu.

VIII. Poslanie verejnej služby a postupy obstarávania

EPR organizácia by mala sledovať – v rámci jej zákonom stanoveného účelu - poslanie verejnej služby v oblasti zberu, zhodnocovania a recyklácie domového odpadu z obalov. To znamená, že organizácia by mala sledovať vyšší cieľ - realizáciu ekologicky a ekonomicky udržateľnej recyklujúcej spoločnosti, ktorá je prospešná pre obyvateľov danej krajiny.

V tomto ohľade by sa EPR organizácia mala angažovať v osvetovej činnosti o triedení a recyklácii medzi obyvateľmi a mala by podporovať vzdelávacie programy. Taktiež by mala vyvinúť adekvátne programy a opatrenia zamerané na spotrebu domového odpadu z obalov mimo domu.

EPR organizácia by mala zaviesť transparentné a účinné postupy obstarávania na zadávanie zákaziek prevádzkovateľom odpadového hospodárstva, ako napr. organizáciám zaoberajúcim sa zberom, triedením a recykláciou. Mala by sa vo všetkých ohľadoch riadiť zásadami rovnakého zaobchádzania a neutrality.

IX. Optimalizácia obalov a predchádzanie ich vzniku

EPR organizácia by mala povinným osobám pomáhať zlepšovať ekologickosť ich výrobkov a ich obalov poskytovaním poradenstva a informácií v oblasti optimalizácie obalov. Úsilie zamerané na optimalizáciu obalov by malo zahŕňať zlepšenie dizajnu kombinácie výrobok / obal, zaručenie najlepšej funkčnosti a najdlhšej životnosti pri použití bezpečných materiálov a minima surovín a zdrojov.

Prostredníctvom svojej koordinačnej činnosti funguje EPR organizácia ako „most“ medzi povinnými osobami a recyklátormi. Týmto sa zabezpečuje, že povinné osoby získajú predstavu o recyklovateľnosti svojich obalov, čo im umožňuje zohľadňovať nakladanie s nimi na konci ich životného cyklu pri návrhu obalov.